

УДК 37.014.3(438)

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПОЛЬЩІ

Алла Василюк

доктор педагогічних наук,

професор кафедри початкової освіти

Вінницький державний педагогічний університет ім. Михайла Коцюбинського

м. Вінниця, Україна

ORCID ID 0000-0001-6542-5649

allawasyluk@gmail.com

Анотація. У статті висвітлені сучасні підходи до підготовки вчителів початкової школи в Республіці Польща. Проаналізовано зміст їх підготовки, який охоплює окремі модулі (загальноосвітній, фаховий, вивчення польської мови, англійської мови, підготовка дипломної роботи, модулі з педагогічних практик та вибіркові). Окреслено професіограму вчителя початкових класів (або модель випускника) із переліком набутих ним знань, умінь і суспільних компетентностей.

Ключові слова: майбутні вчителі початкових класів; підготовка вчителів; компетентності.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Підготовка вчителів є однією з провідних проблем освіти, оскільки вчитель був і залишається головною дійовою особою, покликаною реалізувати її цілі. За новою парадигмою у XXI столітті освіта має слугувати різнобічному розвитку особистості, формуванню в неї комплексу стійких гуманістично-демократичних цінностей, життєво важливих компетентностей, а також сприяти підготовці до неперервної самоосвіти й саморозвитку. У сучасних умовах актуалізується розроблення компетентнісного і діяльнісного підходів до професійної підготовки вчителів як стратегічних шляхів підвищення її якості.

Педагогічна освіта України вирішує особливо складні завдання комплексного реформування й оновлення в несприятливих умовах соціально-економічної кризи. Важливим джерелом визначення стратегії її розвитку є аналіз світового досвіду, закономірностей і тенденцій удосконалення систем підготовки педагогів у різних соціокультурних регіонах планети. Серед них особливо цікавим є регіон Центральної Європи, зокрема, Республіка Польща.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Система підготовки вчителів, незважаючи на кілька реформ у минулому і реалізацію в останні роки нових програмно-організаційних положень, у Республіці Польща залишається предметом спеціальних досліджень науковців, які пропонують нові парадигми й різноманітні концепції педагогічної освіти, а також моделі підготовки вчителів

(Ч. Банах, М. Дудзікова, К. Дурай-Новакова, Х. Квятковська, Б. Квятковська-Коваль, Ю. Кузьма, Ч. Купісевич, Т. Левовицький, В. Оконь, Р. Пахоцінський, Й. Рутковяк та інших). Формування вчителя в контексті євроінтеграційних процесів досліджували Д. Голебняк, К. Денек, Г. Теуш, Б. Квятковська-Коваль.

Зокрема, розглядаючи існуючі концепції змісту підготовки вчителів (технологічної, компетентнісної, персоналістичної, загальноосвітньої), науковці відзначають їх односторонню обмеженість. Натомість пропонують перспективну концепцію багатосторонньої підготовки, яка може забезпечити рівновагу між трьома складовими комплексу професійних компетентностей сучасного вчителя – системою гуманістично-демократичних цінностей, науковими знаннями, дидактичними вміннями і навичками. Польські науковці мають значний науковий доробок й у сфері визначення сучасних кваліфікаційних і компетентнісних вимог до вчителів, зокрема початкових класів (М. Цацковська, К. Жегналек, І. Самборська та інші). У наукових працях і результатах експериментів обґрунтовуються шляхи вдосконалення всіх стадій педагогічної практики для формування індивідуального стилю роботи майбутнього вчителя й прискорення його адаптації до професії. У цілому, польські педевтологи мають цінний доробок, вартий поглибленого аналізу й використання в Україні його прогресивних ідей.

Окремі аспекти польської системи освіти й підготовки вчителів досліджували А. Василюк, Л. Гриневич, Т. Кристопчук, К. Корсак, В. Пасічник та інші. Особливості та вимоги до професійної підготовки вчителів початкових класів – О. Вознюк, О. Кучай та інші.

Формулювання цілей статті (постановка завдань). Мета статті полягає в з'ясуванні сучасних підходів та тенденцій до підготовки вчителів початкової школи в Республіці Польща.

Результати дослідження. Слід зауважити, що вчительська суспільна місія дедалі ускладнюється, все ширше реагуючись на людські проблеми. Вона виходить далеко поза межі реалізації навчальної програми. Це зумовлює появу нових функцій професії вчителя, які розвиваються за наступним ланцюгом: навчання – виховання – виховуюче навчання – опіка в компенсаційно-корекційній сфері – участь у фізичній та духовній культурі – педагогічна творчість – дослідницько-розвивальна діяльність – саморозвиток і самореалізація (Й. Кузьма, В. Клапа).

При відкритому доступі до знань сучасний вчитель стає не тільки трансформатором навчальних знань, а й передусім організатором навчального процесу, який завдяки своєму значному досвіду та компетентностям навчає учнів користуватися новими знаннями, отримані ними з різних джерел. Також важлива

роль вчителя у формуванні м'яких компетентностей, пов'язаних із спілкуванням та співпрацею в мікрогрупі та учнівському колективі (Żegnałek, 2008).

На думку польських педевтологів (педевтологія – галузь педагогіки, що займається проблемами вчительської професії), учитель залишатиметься головним виконавцем основних функцій школи і готуватиме учнів до:

- 1) життя в суспільстві;
- 2) навчання і самоосвіти впродовж усього життя;
- 3) праці;
- 4) участі в культурі;
- 5) піклування про власне здоров'я та якість навколишнього середовища.

Таке бачення ролі вчителя має визначати і його підготовку. В. Оконь, Ч. Купісевич, Ч. Кузьма і Т. Левовицький вказують на тенденції змін у підготовці вчителів, а саме:

1) зростаючу роль університетів у підготовці педагогічних кадрів і підвищенні наукового рівня вищих педагогічних шкіл та коледжів; 3) формування інтелектуальної самостійності, індивідуальних умінь та здібностей, появу творчої постави і гуманізму в міжлюдських стосунках, високого професіоналізму;

4) зростаючу роль педагогічної науки і педагогічних практик на всіх рівнях підготовки педагогів;

5) підвищення кваліфікаційних вимог до викладачів закладів педагогічної освіти у сферах наукової культури і педагогічного досвіду;

6) ретельний відбір молоді до педагогічних закладів і вчительської професії;

7) поєднання навчання студентів із науковою роботою і творчою діяльністю у різних напрямках професійної діяльності.

Однак, наявний стан підготовки педагогів не задовольняє усіх вимог оновленої школи. Для подолання цього недоліку ведуться пошуки кращих рішень щодо модернізації системи педагогічної освіти.

У міжнародній шкалі виступає явище пізнання різних систем підготовки вчителів та запозичення тих елементів, котрі придатні для застосування у Польщі. Римський клуб і міжнародні організації (ЮНЕСКО, Рада Європи, Європейський Союз) наголошують на необхідності більш ширшої підготовки сучасних вчителів. Із цим погоджуються і польські педевтологи (В. Оконь, Т. Левовицький, Д. Наконечна, В. Коморовський, М. Сніжинський та інші), які розробили парадигму багатостороннього розвитку учня і вчителя і теорію багатовимірної педагогічної освіти, що вимагає подальшої конкретизації в альтернативних моделях і навчальних програмах.

Вихідною вимогою до вчителя початкових класів як до людини, спеціаліста і педагога є високий загальнокультурний рівень і гуманістична орієнтація. Функція загальної підготовки полягає в розвитку майбутнього вчителя як особистості, представника інтелігенції. Така підготовка повинна акцентувати гуманістичні цінності, знання про людину, культуру, суспільство тощо. Тому пропозиції науковців щодо змін у цій частині підготовки полягають в обов'язковості вивчення дисциплін про загальні культурні й гуманістичні цінності (філософії, логіки, етики, соціології, психології), а також елективних курсів про природу, людину, суспільство, культуру.

У 2019 р. в підготовці польських вчителів початкових класів відбулися істотні зміни, про які вказується в Законі «Про вищу освіту і науку» (2018) та Постанові Міністра науки і вищої освіти від 25 липня 2019 року. Зокрема, організація навчання майбутніх учителів початкових класів тепер відбувається впродовж неперервного п'ятирічного навчання з отриманням диплому магістра (VI рівень Польської рами кваліфікацій) у кількості 300 кредитів ECTS. Підготовку педагогів забезпечують університети та вищі педагогічні школи. Особам із нижчими кваліфікаціями (володарям диплому ліцензіата) створюються сприятливі умови і можливості для продовження навчання за магістерськими програмами переважно вечірньої чи заочної форм навчання.

У цілому, запровадження нових стандартів освіти, які спрямовані на підвищення якості педагогічної освіти, визначають: способи організації підготовки; реалізацію занять; виділення мінімальної кількості годин на окремі заняття; результати підготовки (загальні та окремі); вимоги до викладачів, до інфраструктури щодо забезпечення якісної підготовки вчителів. Також вказуються обсяг знань, умінь та суспільних компетентностей, які повинен набути майбутній учитель.

Слід зазначити, що вдосконалення змісту педагогічної освіти відбулося шляхом запровадження до навчального плану змістових модулів із комплексом різних академічних дисциплін у базовій частині підготовки та циклічності в практичній через організацію кількох педагогічних практик.

Зокрема, зміст підготовки вчителів початкових класів охоплює:

Загальноосвітні модулі

1. Філософія з етикою.
2. Біомедичні основи розвитку людини.
3. Культурна антропологія.
4. Основи соціології.
5. Основи педагогіки.
6. Соціологія освіти.
7. Академічні вміння.
8. Вступ до психології.
9. Психологія розвитку в життєвому циклі.
10. Психологія особистості та індивідуальних відмінностей.
11. Психологія пізнавальних процесів.
12. Психологія емоцій і мотивації.
13. Психологія виховання.

Модулі фахової підготовки

1. Міжособистісне спілкування. 2. Культура мови. 3. Емісія голосу. 4. Загальна педагогіка. 5. Соціальна педагогіка. 6. Сучасні освітні концепції. 7. Історичні контексти освіти. 8. Основи андрагогіки. 9. Педевтологія. 10. Порівняльна педагогіка. 11. Педагогічні доктрини. 12. Педагогіка початкової освіти. 13. Методика початкової освіти. 14. Психолого-педагогічні основи навчання дітей іноземної мови. 15. Теоретичні основи допомоги. 16. Перша долікарська допомога. 17. Культурні контексти освіти. 18. Тьюторство як метод сприяння розвитку учня. 19. Сімейна педагогіка. 20. Діагностика сімейного оточення. 21. Консультування та робота з сімейним середовищем. 22. Теорії інтегративної та інклюзивної освіти. 23. Методика роботи з дитиною за спектром аутизму. 24. Методика проведення вирівнювальних та корекційно-компенсаторних занять. 25. Основи загальної дидактики та інтегрованого навчання. 26. Спеціальна освіта. 27. Особливі освітні потреби. 28. Побудова індивідуальної освітньо-терапевтичної програми. 29. Методика навчання в диференційованих групах. 30. Побудова освітньо-профілактичних програм з інклюзивної освіти. 31. Методика роботи з обдарованою дитиною. 32. Організація роботи навчальних закладів. 33. Освітнє право та права дитини. 34. Діагностика особливих освітніх потреб. 35. Діагностика шкільної зрілості. 36. Основи навчання польської мови. 37. Методика полонійної освіти. 38. Основи вивчення англомовної освіти. 39. Граматика англійської мови. 40. Методика викладання англійської мови. 41. Методичні практикуми з викладання англійської мови. 42. Основи математичної освіти. 43. Методика математичної освіти. 44. Основи суспільно-природничої освіти. 45. Методика суспільно-природничої освіти. 46. Основи музичної освіти; 47. Методика музичної освіти; 48. Основи технічної освіти; 49. Методика технічної освіти; 50. Основи художньої освіти; 51. Методика художньої освіти; 52. Основи інформатичної освіти. 53. Методика ІТ-освіти та використання ІКТ. 54. Основи фізичного виховання. 55. Методика фізичного виховання. 56. Основи освіти про здоров'я. 57. Методика освіти про здоров'я.

Модулі підготовки дипломної роботи

1. Магістерський семінар.
2. Методологія наукового дослідження.
3. Методи і прийоми педагогічного дослідження.

Модулі вивчення мови

Тренінги мовної компетентності (у першому, другому й третьому семестрах).

Навчальні модулі, пов'язані з практиками

1. Загально-педагогічна практика.
2. Навчально-виховна практика (у першому, другому й третьому семестрах);
3. Неперервна практика.

Модулі на вибір I

1. Сучасні контексти дитинства.
2. Педагогіка гри.
3. Закономірності та проблеми психосексуального розвитку дітей та підлітків.
4. Антидискримінаційна освіта.
5. Робота з дітьми з порушеннями розвитку та поведінки в школі.

Модулі на вибір II

1. Історія дитинства.
2. Гейміфікація в освіті.
3. Сучасні загрози розвитку дитини.
4. Глобальна освіта.
5. Дитина у кіберпросторі.
6. Практикум із розвитку кар'єри.

Модулі на вибір III

1. Вступ до мовознавства.
2. Основи психолінгвістики.
3. Сучасна польська мова.
4. Вступ до глотодидактики.
5. Польська мова як іноземна.

Отже, визначеність моделі сучасного вчителя дає змогу польським ученим на теоретичній основі холістичної концепції людини майбутнього, праксеології і теорії багатосторонньої підготовки перейти до планування структури й змісту перспективних варіантів професійно-педагогічної підготовки вчителів початкової школи, орієнтованих на формування у них необхідних особистісних якостей і характеристик із наданням якнайповнішого комплексу фахових компетентностей.

Передумовою створення ефективних варіантів педагогічної підготовки є належне врахування кількох принципів, зокрема: відповідності змісту щодо її цілей і завдань; відображення в ньому логіки діяльності вчителя; суб'єктивно-реалістичного трактування учня і вчителя в освітньому процесі; фахового формування й удосконалення; комплексності змісту професійно-педагогічної підготовки (Kowolik, 2019).

Таким чином, професійно-педагогічна підготовка вчителів Польщі, яка донедавна орієнтувалася на технологічний підхід, набуває ознак моделі функціональної та професійної майстерності. Процес підготовки вчителя вважається не ремеслом, а мистецтвом, що характеризується креативністю та рефлексією над освітньою практикою. Для студентів істотним є пізнання й випробовування себе в ролі вчителя, визначення власних професійних інтересів, переконаність у психологічній готовності до фахової діяльності (Sosnowska-Bielicz, 2019). Майбутній учитель повинен бути добре підготовленим до професії, а не вчитися на власних помилках коштом учнів (а це вже межує з моральним злочином).

Особливого значення педевтологи приділяють педагогічним практикам, їх правильній організації та проведенні. У стандарті підготовки вчителів початкових класів (*Standard kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela przedszkola i edukacji wczesnoszkolnej (klasy I–III szkoły podstawowej)*) вказані наступні загальні цілі педагогічних практик:

- 1) пізнання специфіки професії вчителя початкових класів;
- 2) створення умов для розвитку готовності до виконання ролі вчителя;
- 3) підготовка до ефективної організації власної педагогічної майстерності;
- 4) побудова стосунків з учнями, їх батьками чи опікунами, а також із колегами;
- 5) впровадження інновації в роботу вчителя стосовно індивідуалізації процесу навчання з урахуванням різноманітних освітніх потреб учнів, сприяння їх всебічного розвитку, активності та участі в процесі навчання, виховання і в суспільному житті.

За весь п'ятирічний період навчання студенти проходять різні види педагогічних практик (загально-педагогічну / спостережувальну, асистентську / навчально-виховну та неперервну асистентсько-педагогічну) загальною тривалістю до шести місяців (720 годин).

Згідно кваліфікаційного стандарту, професіограма або модель випускника містить перелік знань, умінь та суспільних компетентностей, які має отримати майбутній учитель початкових класів. Зокрема, до цього переліку належать:

I. Знання про:

- основні проблеми педагогіки з особливою увагою на початкову освіту;
- основні концепції розвитку людини, виховання та освіти;
- процеси виховання та освіти з урахуванням окремих напрямів у галузі біології, філософії, історії, соціології, психології, антропології, що реалізуються на рівні початкової освіти;

- проектування та проведення педагогічних досліджень згідно обраних методів, прийомів й засобів дослідження;
- основні освітні середовища молодших школярів (з їхньою специфікою та процесами, що в них відбуваються);
- альтернативні форми початкової освіти;
- функціонування дітей з особливими освітніми потребами в початковій освіті;
- сучасні інформаційні технології та їх роль у початковій освіті;
- основні теорії виховання і навчання дітей молодшого шкільного віку;
- урізноманітнення можливостей дітей молодшого шкільного віку, зумовлених різними чинниками біологічного, психолого-педагогічного, соціально-культурного характерів.

II. Уміння, серед яких:

- діагностика та оцінка різноманітних педагогічних ситуацій і подій із використанням біологічних, педагогічних, психологічних та соціологічних знань разом із розробкою шляхів вирішення існуючих проблем;
- аналіз та інтерпретація різних дидактичних ситуацій;
- аналіз прикладів освітніх досліджень, а також розробка та реалізація власних досліджень стосовно початкової освіти;
- використання сучасних інформаційних технологій у дидактичній та виховній роботі в I-III класах основної школи (*szkoły podstawowej*);
- виявлення пізнавальних інтересів учнів молодшого шкільного віку та застосування індивідуалізації в освітньому процесі;
- ефективна робота з дітьми різних культур (представниками різних національностей);
- використання різноманітних засобів навчання у роботі з дітьми молодшого шкільного віку;
- розробка, реалізація та оцінка освітньої програми адекватно потребам і можливостям дітей молодшого шкільного віку;
- виявлення та аналіз специфічних особливостей навколишнього середовища та вживання заходів щодо їх використання в роботі з дітьми на рівні початкової освіти;
- пристосування методів і форм дидактично-виховної роботи до сформульованих цілей виховання і навчання;
- розробка власного плану підвищення кваліфікації у сфері початкової освіти;
- допомога та підтримка дітей з особливими освітніми потребами.

III. Суспільні компетентності:

- критичне оцінювання отриманих та засвоєних знань і вмінь;
- безперервне професійне вдосконалення і підвищення кваліфікації;
- співпраці в групі та виконання в ній різних ролей;
- діяльність на користь суспільного середовища, з врахуванням навчання та освіти дітей з особливими потребами;
- опанування професійних обов'язків та дотримання засад педагогічної деонтології.

У цілому, успішна професійна діяльність можлива лише за умови надання майбутньому вчителю початкових класів за роки навчання у закладі вищої освіти базового комплексу компетентностей – загальних, специфічно-фахових і додаткових. На рівні практичних умінь він охоплює діагностичні, педагогічні й аналітичні навички, реалізаційно-практичні вміння, а також вміння з контролю, оцінювання і коригування, саморозвитку й самовдосконалення. Вони стануть ефективним інструментом, якщо будуть підсилені й актуалізовані формуванням у вчителя сукупності заявлених рис особистості: високої порядності, моральності, відповідальності, готовності до поглибленого вивчення учнів, себе і оточення, толерантності, орієнтації на співпрацю і критичне оцінювання зробленого чи досягнутого. Усе це дає змогу створювати різні варіанти моделей характеристик і якостей сучасного педагога (Samborska, 2016).

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. У Польщі існує консенсус щодо необхідності надання вчителям початкових класів кваліфікацій європейського рівня не нижче магістра (п'ять років стаціонарного навчання в університетах чи педагогічних закладах аналогічного рівня). Результати дослідження засвідчили успіхи Польщі у створенні єдиної системи формування вчителів та їх професійно-педагогічної підготовки і застосування нових видів педагогічних практик.

Проведене нами дослідження дає підстави для формулювання ряду рекомендацій Міністерству освіти і науки України, науковцям і викладачам педагогічних закладів вищої освіти:

- вивчати і творчо використовувати польській досвід законодавчого стимулювання розвитку педагогічної освіти, що має у цій країні значні позитивні результати;
- доцільно розглядати наслідки введення в Польщі лише диплому магістра для підготовки вчителів початкових класів, а також відмови від проміжного диплома ліцензіата через його слабку фахову складову і недостатню «професійність».

Подальші дослідження повинні бути спрямовані на вивчення цілісної системи науково-методичного забезпечення процесу підготовки вчителів початкових класів, організації різних видів педагогічних практик тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Kowolik P. (2019) Metodyczno-praktyczne kształcenie studentów – istotną płaszczyzną przygotowania zawodowego przyszłych nauczycieli klas I-III. Kształcenie nauczycieli klas początkowych /Pod red. Henryka Moroza. Warszawa: Wydawnictwo Wyższej szkoły pedagogicznej Towarzystwa wiedzy powszechnej. 19-29.
2. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 lipca 2019 r. w sprawie standardu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20190001450/O/D20191450.pdf>
3. Samborska I. (2016) Kompetencje nauczyciela edukacji elementarnej. *Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce*. Nr 9 (31/1). 41-52.
4. Sosnowska-Bielicz E. (2019) Wzorzec osobowy nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej – perspektywa nauczyciela. *Lubelski Rocznik Pedagogiczny*. T. XXXVIII. 173-187.
5. Sylwetka absolwenta studia jednolite magisterskie (5 letnie) URL: https://www.ur.edu.pl/storage/file/core_files/2020/3/31/bcdfc165404883e5848c20d8811d9304/Sylwetka%20absolwenta%20pedagogika%20Przed.%20i%20wczesnoszkolna%20JM.pdf
6. Żegnałek K. (2008) Kompetencje dydaktyczno-wychowawcze nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej. Kompetencje nauczyciela edukacji początkowej. Warszawa, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP. 188-195.

MODERN APPROACHES AND CONTENT OF TEACHER TRAINING PRIMARY CLASSES IN POLAND

Alla Vasylyuk

Doctor of Pedagogical Sciences,

Professor of the Department of Primary Education

Mykhailo Kotsyubynsky Vinnytsia State Pedagogical University

Vinnytsia, Ukraine

ORCID ID 0000-0001-6542-5649

allawasylyuk@gmail.com

Abstract. The article is devoted to modern approaches to the training of primary school teachers in the Republic of Poland. The system of Polish teacher training is the subject of special research by scientists who propose new paradigms and various concepts of pedagogical education, as well as models of teacher training (Ch. Banakh, M. Dudzikova, K. Durai-Novakova, H. Kwiatkowska, B. Kwiatkowska-Koval, Yu. Kuzma, Ch. Kupisevych, T. Levovytsky, V. Okon, R. Pakhotsinsky, J. Rutkovyuk, etc.). Formation of a teacher in the context of European integration processes was studied by D. Golebnyak, K. Denek, G. Teush, B. Kwiatkowska-Koval. Considering the existing concepts of the content of teacher training (technological, competence, personalistic, general education), scientists note their one-sided limitations. Instead, they offer a promising concept of multilateral training.

The training of future primary school teachers conducted through a five-year training with a master's degree (VI level of the Polish Qualifications Framework) with 300 ECTS credits. Introduction of new standards of teacher training determines ways of organizing training; conducting classes; allocation of the minimum number of hours for individual classes; training results (general

and individual); requirements for teachers; infrastructure requirements to ensure high quality of teacher training. The amount of knowledge, skills and social competencies a future teacher must acquire is also indicated.

The content of teacher training is covered, which includes separate modules (general education, professional training, study of Polish, study of English, preparation of diploma work, modules with pedagogical practices, as well as elective modules). The professional profile of a primary school teacher (or a graduate model) with a list of acquired knowledge, skills and social competencies is analyzed.

In Poland, there is a consensus on the need to provide primary school teachers with European-level qualifications of at least a master's degree level (five years of in-service training at universities or pedagogical institutions of a similar level). The results of the study testified Poland's success in creating a unified system of formation of teachers their professional and pedagogical training and the application of new types of pedagogical practices.

Key words: future primary school teachers; teacher training; competencies.

REFERENCES

1. Kowolik P. (2019) Methodological and practical training of students - the same area of preparation of the institute for students of classes I-III. Primary school teacher training. Warsaw: Publishing House of the Higher School of Pedagogical Society is more popular. 19-29. [in Poland]
2. Decree of the Minister of Science and Education of the Higher Education of 25 July 2019 in accordance with the standard of preparation of the teacher for the implementation of the institute. Retrieved from: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20190001450/O/D20191450.pdf> [in Poland]
3. Samborska I. (2016) Competences in teaching elementary education. Elementary Education in Theory and Practice. No. 9 (31/1). 41-52. [in Poland]
4. Sosnowska-Belic E. (2019) A model of personal teaching of secondary school education - a perspective of the teacher. Lublin Pedagogical Annual Book. T. XXXVIII. 173-187. [in Poland]
5. Sylwetka absolwenta studia jednolite magisterskie (5 letne). Retrieved from https://www.ur.edu.pl/storage/file/core_files/2020/3/31/bcdfc165404883e5848c20d8811d9304/Sylwetka%20absolwenta%20pedagoga%20wczesnoszkolna%20JM.pdf [in Poland]
6. Zhegnalek K. (2008) Didactic-educational competencies taught in higher education. Competences taught in primary education. Warsaw. Publishing House of the Higher School of Pedagogy TWP. 188-195. [in Poland]

Матеріали надійшли до редакції 03.05.2022 р.